

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF PERFORMANCE OF FUNCTIONS BY BODIES OF THE EXECUTIVE AUTHORITY DURING THE PERIOD OF MARITAL STATE

Стефанчишен Р.В., д.філос. в гал. права

У статті досліджено особливості виконання функцій органами виконавчої влади в період дії воєнного стану. Встановлено, що повномасштабна збройна агресія відносно України стала причиною вжиття невідкладних та термінових заходів, які покликані забезпечити належне та безперервне функціонування органів виконавчої влади.

Визначено, що введення воєнного стану спровокувало нормотворчі зміни, а також формування тимчасових та реорганізацію існуючих органів виконавчої влади. Встановлено, що введення воєнного стану в Україні призвело до розширення повноважень військової адміністрації з метою забезпечення національної безпеки та захисту суверенітету країни. Конкретизовано заходи, призначені для забезпечення ефективного ведення оборонних операцій та збереження національної безпеки та стабільності в умовах загрози військового конфлікту.

Встановлено, що місцеві органи влади в Україні, такі як обласні, районні та міські ради, а також сільські, селищні, та міські ради, можуть мати розширені повноваження у період воєнного стану з метою забезпечення національної безпеки та координації заходів на місцях. Встановлено, що розширення компетенції суб'єктами виконавчої влади в умовах воєнного стану є не лише необхідним, але й критично важливим для забезпечення ефективного управління країною в умовах кризи та забезпечення безпеки і добробуту громадян.

Акцентовано увагу, що окрім розширення компетенції центральних органів виконавчої влади (зокрема багато повноважень було передано на центральний рівень для забезпечення ефективної координації дій, центральні органи отримали можливість приймати швидкі рішення в умовах невизначеності та більш ефективно розподіляти ресурси та забезпечувати їхнє використання за призначенням), було обмежено в певній мірі повноваження місцевого самоврядування.

Зроблено висновок, що після завершення воєнного стану перед Україною постане завдання відновлення демократичних інститутів та децентралізації влади. При цьому необхідно враховувати досвід, отриманий під час війни, та розробляти нові механізми управління, які дозволять поєднати ефективність і демократичність.

Ключові слова: воєнний стан, органи виконавчої влади, компетенція, повноваження, функціонування.

The article examines the peculiarities of the performance of functions by executive authorities during the period of martial law. It was established that the full-scale armed aggression against Ukraine was the reason for taking urgent and urgent measures, which are designed to ensure the proper and continuous functioning of the executive authorities.

It was determined that the introduction of martial law provoked rule-making changes, as well as the formation of temporary and reorganization of existing executive bodies. It was established that the introduction of martial law in Ukraine led to the expansion of the powers of the military administration in order to ensure national security and protect the country's sovereignty. The measures designed to ensure the effective conduct of defense operations and the preservation of national security and stability in the face of the threat of military conflict have been specified.

It has been established that local authorities in Ukraine, such as oblast, district and city councils, as well as village, settlement and city councils, may have expanded powers during martial law to ensure national security and coordinate activities on the ground. It was established that the expansion of the competence of the subjects of the executive power in the conditions of martial law is not only necessary, but also critically important for ensuring the effective management of the country in conditions of crisis and ensuring the safety and well-being of citizens.

Attention was drawn to the fact that in addition to expanding the competence of central executive bodies (in particular, many powers were transferred to the central level to ensure effective coordination of actions, central bodies were given the opportunity to make quick decisions in conditions of uncertainty and more effectively distribute resources and ensure their use as intended), the powers of local self-government are limited to a certain extent.

It was concluded that after the end of martial law, Ukraine will face the task of restoring democratic institutions and decentralizing power. At the same time, it is necessary to take into account the experience gained during the war and develop new management mechanisms that will allow combining efficiency and democracy.

Key words: martial law, bodies of executive power, competence, powers, functioning.

Вступ. Введення в Україні воєнного стану стало причиною поширення тенденції вимушених змін у функціонуванні органів державної влади загалом та виконавчої влади зокрема. Ці зміни були зумовлені необхідністю швидкого та ефективного реагування на виклики, які постали перед українською державною у період повномасштабного вторгнення. Зазначене спричинило й нагальну потребу щодо переосмислення ролі публічного адміністрування у нових соціально-політичних умовах та особливостей управління ключовими сферами життя суспільства під час воєнного стану.

Актуальність дослідження. Дослідження адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади, їх компетенції та особливостей функціонування завжди було предметом наукових пошуків вчених з огляду на постійні трансформаційні зміни цих інституцій. Зокрема, вивченням цих питань займалися такі вчені-правники як: В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, Т.І. Білоус-Осінь, Д.І. Голосніченко, Т.О. Карабін, С.В. Ківалов, Т.О. Коломоєць, Я.В. Лазур, В.В. Тильчик, А.М. Школик та інші. Проте, введення в Україні правового режиму воєнного стану

спричинило нові виклики у функціонуванні органів виконавчої влади, що в свою чергу актуалізує необхідність наукового осмислення означених аспектів.

Метою статті є вивчення особливостей виконання функцій органами виконавчої влади в період дії воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна збройна агресія відносно України стала причиною вжиття невідкладних та термінових заходів, які покликані забезпечити належне та безперервне функціонування органів виконавчої влади. Одним із таких заходів стало введення в Україні правового режиму воєнного стану.

Законом України «Про оборону України» визначено, що воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної

агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [6].

При цьому, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, на територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації [6].

В свою чергу, Законом України «Про оборону України» встановлюються засади оборони України, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони [5].

Перш за все, введення воєнного стану спровокувало нормотворчі зміни, а також формування тимчасових та реорганізацію існуючих органів виконавчої влади.

Слід пригадати, що систему органів виконавчої влади складають виконавчі органи державної влади та виконавчі органи місцевого самоврядування. У спеціальній літературі констатується, що система органів виконавчої влади складається із трьох ланок: 1) вищої (Кабінет Міністрів України); 2) центральної (міністерства, відомства, державні агентства та служби, інспекції, комісії та центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом); 3) адміністративно-територіальної [1].

Слід зазначити, що структурні зміни у системі органів виконавчої влади відбувалися ще до повномасштабного вторгнення та введення воєнного стану. Зокрема, причиною таких змін стало прийняття Закону України «Про військово-цивільні адміністрації», який визначає організацію, повноваження і порядок діяльності військово-цивільних адміністрацій, що утворюються як тимчасовий вимушений захід з елементами військової організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення в районі відсічі збройної агресії Російської Федерації, зокрема в районі проведення антитерористичної операції, що не має на меті зміни та/або скасування конституційно закріпленого права територіальних громад на місцеве самоврядування [4].

На основі цього нормативно-правового акту на територіях проведення антитерористичної операції були утворені Донецька і Луганська обласні військово-цивільні адміністрації, районні, міські, селищні і сільські військово-цивільні адміністрації у Донецькій, Луганській та Харківській областях [2]. Після закінчення антитерористичної операції із початком операції об'єднаних сил згідно із Законом України від 18.01.2018 № 2268-VIII «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» військово-цивільні адміністрації надалі виконували свої повноваження [3].

Введення воєнного стану в Україні призвело до розширення повноважень військової адміністрації з метою забезпечення національної безпеки та захисту суверенітету країни. Зокрема, до таких повноважень належать наступні:

1. Управління військовими операціями: Військова адміністрація отримує розширені повноваження щодо планування, координації та проведення військових операцій в рамках оборонних стратегій країни.

2. Мобілізація: З метою забезпечення потреб оборони країни, військова адміністрація координує процес мобілізації військ, включаючи мобілізацію військових та цивільних ресурсів.

3. Захист важливих об'єктів та інфраструктури: Військова адміністрація відповідає за захист стратегічних об'єктів, таких як енергетичні та транспортні вузли, комунікаційні мережі тощо.

4. Введення обмежень та керування громадськими масами: Військова адміністрація може вводити обмеження щодо свободи руху, масових зібрань та інших громадських заходів з метою забезпечення безпеки країни.

5. Економічні заходи: У воєнний період, військова адміністрація може отримати додаткові повноваження щодо економічних заходів, таких як регулювання цін, розподіл ресурсів тощо.

Ці заходи призначені для забезпечення ефективного ведення оборонних операцій та збереження національної безпеки та стабільності в умовах загрози військового конфлікту.

Місцеві органи влади в Україні, такі як обласні, районні та міські ради, а також сільські, селищні, та міські ради, можуть мати розширені повноваження у період воєнного стану з метою забезпечення національної безпеки та координації заходів на місцях. Зокрема, це стосується:

– управління громадським порядком. Місцеві органи влади має розширені повноваження щодо забезпечення громадського порядку на своїй території у воєнний стан, включаючи введення обмежень на проведення масових заходів, контроль за додержанням законів та умов карантину;

– надання допомоги населенню. Місцеві органи влади відповідають за координацію та надання допомоги населенню у випадках надзвичайних ситуацій та кризових ситуацій, що виникають у зв'язку з воєнним станом;

– забезпечення дотримання законності. В умовах воєнного стану місцеві органи влади мають розширені повноваження щодо забезпечення дотримання законності на своїй території, включаючи контроль за діяльністю громадян та організацій;

– підготовка та мобілізація населення. Місцеві органи влади відповідають за організацію підготовки та мобілізації населення у воєнний стан, включаючи надання інформації щодо заходів безпеки, розподіл допомоги та організацію евакуації;

Розширення компетенції суб'єктів виконавчої влади в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою темою з кількох причин.

По-перше, це стосується безпеки нації та громадян. Умови воєнного стану можуть вимагати негайних та рішучих дій від державних структур для забезпечення безпеки нації та захисту громадян.

По-друге, це важливо для збереження демократичних цінностей. В умовах воєнного стану може виникнути нагальна необхідність управління країною в умовах обмежень, які мають тимчасовий характер.

По-третє, зміни у функціонуванні обумовлюються необхідністю ефективного управління ресурсами. Воєнний стан може супроводжуватися обмеженим доступом до ресурсів та змінами в економіці та інфраструктурі. Розширення компетенції допомагає суб'єктам виконавчої влади краще управляти цими обмеженими ресурсами та реагувати на економічні та соціальні виклики.

По-четверте, існує необхідність у міжнародній співпраці та дипломатії. Воєнний стан може вимагати співпраці та взаємодії з іншими країнами та міжнарод-

ними організаціями. Розширення компетенції допомагає суб'єктам виконавчої влади підтримувати високий рівень професійної взаємодії та ефективно вести переговори в умовах кризи.

По-п'яте, необхідним є забезпечення стійкості та відновлення. Розширення компетенції допомагає суб'єктам виконавчої влади не лише реагувати на кризові ситуації, але й сприяє побудові стійкості та відновленню після кризи, щоб країна могла швидше відновити нормальне функціонування.

З аналізу вище наведеного можна зробити висновок, що у цілому, розширення компетенції суб'єктам виконавчої влади в умовах воєнного стану є не лише необхідним, але й критично важливим для забезпечення ефективного управління країною в умовах кризи та забезпечення безпеки і добробуту громадян.

Слід звернути увагу на основні зміни, які відбулися у функціонуванні виконавчої влади після введення воєнного стану. Окрім розширення компетенції центральних органів виконавчої влади (зокрема багато повноважень було передано на центральний рівень для забезпечення ефективної координації дій, центральні органи отримали можливість приймати швидкі рішення в умовах невизначеності та більш ефективно розподіляти ресурси та забезпечувати їхнє використання за призначенням), було обмежено в певній мірі повноваження місцевого самоврядування. Частина повноважень була передана на центральний рівень для забезпечення єдиної політики, а також центральні органи отримали додаткові повноваження з контролю за діяльністю місцевих органів влади.

Важливо зазначити, що наслідками таких змін у функціонуванні виконавчої влади, викликаних введенням воєнного стану стало посилення ролі держави (державна стала більш активним учасником економічних процесів), обмеження прав і свобод громадян та посилилася централізація влади.

При цьому, існують і певні проблемні аспекти функціонування виконавчої влади, спричинені введенням воєнного стану, а саме:

1) військові адміністрації виконують як військові, так і цивільні функції, що створює додаткові складнощі;

2) складність забезпечення ефективної координації між центральними та місцевими органами виконавчої влади;

3) складність контролю за забезпеченням прозорості прийняття рішень та підзвітності посадових осіб.

Після завершення воєнного стану перед Україною постане завдання відновлення демократичних інститутів та децентралізації влади. При цьому необхідно враховувати досвід, отриманий під час війни, та розробляти нові механізми управління, які дозволять поєднати ефективність і демократичність.

Висновок. В ході дослідження встановлено, що введення воєнного стану спровокувало нормотворчі зміни, а також формування тимчасових та реорганізацію існуючих органів виконавчої влади. Встановлено, що введення воєнного стану в Україні призвело до розширення повноважень військової адміністрації з метою забезпечення національної безпеки та захисту суверенітету країни. Конкретизовано заходи, призначені для забезпечення ефективного ведення оборонних операцій та збереження національної безпеки та стабільності в умовах загрози військового конфлікту.

Встановлено, що місцеві органи влади в Україні, такі як обласні, районні та міські ради, а також сільські, селищні, та міські ради, можуть мати розширені повноваження у період воєнного стану з метою забезпечення національної безпеки та координації заходів на місцях. Встановлено, що розширення компетенції суб'єктами виконавчої влади в умовах воєнного стану є не лише необхідним, але й критично важливим для забезпечення ефективного управління країною в умовах кризи та забезпечення безпеки і добробуту громадян.

Встановлено, що окрім розширення компетенції центральних органів виконавчої влади (зокрема багато повноважень було передано на центральний рівень для забезпечення ефективної координації дій, центральні органи отримали можливість приймати швидкі рішення в умовах невизначеності та більш ефективно розподіляти ресурси та забезпечувати їхнє використання за призначенням), було обмежено в певній мірі повноваження місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисочева Н. Теоретичні підходи до розуміння системи органів виконавчої влади. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 111–116.
2. Про утворення військово-цивільних адміністрацій: Указ Президента України від 05.03.2015 № 123/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/2015#Text>.
3. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18.01.2018 № 2268-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>.
4. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>.
5. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.